

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ МЕТИ ТА МЕТОДИКИ АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Анотація. Розглянуто різні підходи до визначення мети та методики проведення аудиту дебіторської заборгованості. Обґрунтовано визначення мети та розроблено рекомендації щодо вдосконалення методики аудиту дебіторської заборгованості.

Аннотация. Рассмотрены различные подходы к определению цели и методики проведения аудита дебиторской задолженности. Обосновано определение цели и разработаны рекомендации по совершенствованию методики аудита дебиторской задолженности.

Annotation. The paper considers different approaches to defining the purpose and methodology of the audit receivables. Definition of the purpose has been proved and recommendations for improving the methodology of audit receivables have been developed.

Ключові слова: аудит дебіторської заборгованості, резерв сумнівних боргів, методика аудиту, аудит фінансової звітності.

Дебіторська заборгованість значно впливає на фінансовий стан підприємства, особливо зараз, коли гостро постає проблема неплатежів. Як свідчать статистичні дані, фактичний розмір дебіторської заборгованості в загальній сумі активів на більшості вітчизняних підприємств становить 50 %. За 2011 рік обсяг дебіторської заборгованості збільшився на 14,7 % і на 1 січня 2012 року становив 16 млрд 289,6 млн грн [1].

Важливість інформації про стан дебіторської заборгованості підприємств для користувачів фінансової звітності обумовлює постійну увагу до питань організації та методики аудиту дебіторської заборгованості. Зокрема це стосується неоднозначної класифікації дебіторської заборгованості, різних способів розрахунку резерву сумнівних боргів, які часто протистоять один одному, різних методологічних підходів до аудиту тощо. Це, відповідно, потребує подальшого перегляду нормативних актів і регламентуючих документів, формування шляхів удосконалення організації та методики аудиту дебіторської заборгованості. У зв'язку з цим дослідження теоретичних і практичних питань щодо розробки методики аудиту дебіторської заборгованості є актуальним.

Проблемами дослідження аудиту дебіторської заборгованості займалися такі вчені, як Бутинець Ф. Ф., Іванова Н. А., Мултанівська Т. В., Огійчук Ф. М., Савченко В. Я., Кулаковська Л. П., Піча Ю. В., Сопко В. В. та інші. Разом із цим через багатоаспектність дослідження і різноманітність суб'єктів та об'єктів розрахунково-платіжних відносин багато нормативних документів мають суперечливий характер, що також вплинуло на рівень розробки окремих теоретичних і практичних аспектів аудиту дебіторської заборгованості.

Метою дослідження є аналіз підходів до визначення мети аудиту дебіторської заборгованості та розробка рекомендацій, щодо вдосконалення методики аудиту дебіторської заборгованості.

Об'єктом дослідження є аудит дебіторської заборгованості.

Предметом є мета та методика аудиту дебіторської заборгованості.

Згідно із Законом України "Про аудиторську діяльність", аудит – це перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно з вимогами користувачів [2].

Проведення аудиту дебіторської заборгованості є одним з найскладніших питань аудиту, адже саме в даному розділі бухгалтерської звітності допускається найбільше навмисних помилок, а користувачі даної інформації повинні бути впевнені в достовірності відображення дебіторської заборгованості для прийняття управлінських рішень.

Вивчення спеціальної літератури з питань аудиту дебіторської заборгованості показало, що існують різні визначення мети аудиту дебіторської заборгованості. Так, на думку Іванової Н. А., метою аудиту дебіторської заборгованості є підтвердження інформації щодо повноти, достовірності, законності та правильності відображення в обліку та своєчасності розрахунків [3]. Мултанівська Т. В. метою аудиту дебіторської заборгованості вважає перевірку правильності відображення в обліку розрахунків підприємства з покупцями і замовниками та іншими дебіторами [4]. Білуха Н. А. метою аудиту дебіторської заборгованості вважає підтвердження достовірності, повноти, реальності і законності відображення дебіторської заборгованості в обліку і фінансовій звітності підприємства [5].

Ураховуючи зміни в МСА 200 [6], мета аудиту фінансової звітності полягає в підвищенні ступеня довіри користувачів до фінансової звітності. А оскільки аудит дебіторської заборгованості є складовою аудиту фінансової звітності, то доцільно прийняти таке визначення мети аудиту дебіторської заборгованості. Метою аудиту дебіторської заборгованості є підвищення ступеня довіри користувачів, перевірка та підтвердження інформації щодо повноти, достовірності, законності, реальності, правильності відображення в обліку підприємства дебіторської заборгованості.

Важливо зазначити, що відповідно до різного трактування мети аудиту дебіторської заборгованості існують і

Наприклад, Собко В. В. та Верхоглядова Н. І. визначають такі напрями методики проведення аудиту дебіторської заборгованості [7]:

- визначення причин і термінів виникнення заборгованості;
- перевірка правильності відображення заборгованості в балансі;
- визначення правильності відображення сумнівної заборгованості;
- перевірка правильності відображення заборгованості на рахунках обліку та у фінансовій звітності.

Чернелевський Л. М. визнає необхідною лише перевірку: правильності класифікації зобов'язань відповідно до нормативних актів, правильності оцінки відображення зобов'язань у бухгалтерському обліку та звітності, наявності та оформлення первинних документів, оцінки стану внутрішнього контролю й аудиту зобов'язань підприємства [8]. Згідно з МСА, для того щоб підкреслити достовірність будь-якої статті балансу, в тому числі й дебіторської заборгованості, необхідно враховувати твердження: наявність, повнота, права та обов'язки, оцінка, наведення і розкриття [6].

Через різноманітність підходів до методики проведення аудиту, на думку автора, доречною є розробка єдиної типової методики здійснення аудиту дебіторської заборгованості (таблиця).

Таблиця

Методика аудиту дебіторської заборгованості
(узагальнено автором на основі робіт [6–9])

Твердження	Аудиторська процедура
Наявність	Отримання аудитором підтвердження від покупців та інших дебіторів наявності в них заборгованості перед клієнтом. Перевірка наявності договорів реалізації продукції. Проведення документального підтвердження сум заборгованостей шляхом перевірки рахунків-фактур, актів прийому-передачі ТМЦ та виписок банку
Повнота	Проведення звіряння даних реєстру реалізації, актів прийому-передачі ТМЦ, аналітичних рахунків та виписок банку. Зіставлення дат розрахункових документів з датами документів щодо відвантаження (реалізації). Проведення аналітичних процедур. Розрахунки: оборотності дебіторської заборгованості, питомої ваги дебіторської заборгованості в структурі балансу, обсягу реалізації на одиницю активів
Оцінка	1. Перевірка дотримання правил розрахунково-платіжної дисципліни (правильності розрахунку резерву сумнівних боргів). 2. Виявлення фактів незаконного відволікання коштів у дебіторську заборгованість та неотримання доходу від упущеної вигоди
Права і зобов'язання	Вивчення договорів на кожну реалізацію
Наведення і розкриття	Проведення аналізу рахунків дебіторської заборгованості з метою її класифікації за різними ознаками

Запропонована методика аудиту дебіторської заборгованості відповідно до МСА дозволить отримати необхідні аудиторські докази та сформуванню думку щодо повноти і достовірності інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності та примітках до неї.

Таким чином, аудит повинен бути організований так, щоб адекватно відображати всі аспекти діяльності суб'єкта, що перевіряється, настільки наскільки вони відповідають перевіреним фінансовій інформації. Для того щоб аудитор висловив незалежну думку, він повинен одержати гарантію того, що інформація у бухгалтерській документації та інших джерелах інформації достовірна і достатня [9].

Проведення аудиту дебіторської заборгованості підприємств різних форм власності має велике значення, оскільки сприяє впорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних щодо розрахункових операцій із дебіторами. Звичайно, кожен аудитор має право самостійно визначати методику проведення аудиту, та все ж чітко поставлена мета і визначена методика проведення аудиту дебіторської заборгованості спростить роботу виконавця й дасть можливість отримати повну та достовірну інформацію щодо питань дебіторської заборгованості.

Напрямами подальших досліджень може бути розробка єдиної класифікації дебіторської заборгованості, гармонізація обліку дебіторської заборгованості за міжнародними та національними стандартами тощо.

Наук. керівн. Воїнова Т. С.

Література: 1. Оборотні активи за видами економічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/fin/oaktuvu/oa_ed/oa_ed_u/oa_ed_4_11_u.htm 2. Про аудиторську діяльність : Закон України № 140-V від 14.09.2006 року (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.kiev.ua> 3. Іванова Н. А. Організація і методика аудиту : навч. посібн. / Н. А. Іванова. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 216 с. 4. Мултанівська Т. В. Аудит : навч. посібн. / Т. В. Мултанівська, Т. С. Воїнова, О. О. Вороніна. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 366 с. 5. Білуха Н. А. Курс аудиту : підручник / Н. А. Білуха. – 2-ге вид., перероб. – К. : Вища школа ; КОО Тов. "Знання", 2010. – 574 с. 6. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг : видання 2010 року. Частина 1 / переклад з англ. О. Л. Ольховікова, О. В. Селєзньов, О. О. Зеніна та ін. – К. : Міжнародна федерація бухгалтерів ; Аудиторська палата України, 2010. – 846 с. 7. Організація і методика проведення аудиту : навч. посібн. / В. В. Собко, Н. І. Верхоглядова, В. П. Шило та ін. – К. : ВД "Професіонал", 2004. – 624 с. 8. Чернелевський Л. М. Аудит : навч. посібн. / Л. М. Чернелевський. – К. : ВД "Міленіум", 2008. – 466 с. 9. Кулаковская Л. П. Основы аудита : учебное пособие для вузов / Л. П. Кулаковская, Ю. В. Пича. – 2-е изд., исправл. и доп. – К. : Каравела, 2011. – 496 с. 10. Положення (стандарт) бухгалтерського

обліку

№ 10 "Дебіторська заборгованість", затв. Міністерством фінансів України від 25.10.2010 року № 725/4018: [Електронний ресурс].

– Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.